

Povijesni prilozi, god. 37, br. 54, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2018., 346 str.

U prvoj polovici 2018. godine objavljen je novi broj časopisa *Povijesni prilozi*. Podijeljen u tri cjeline – »Članci«, »Ocjene i prikazi« te »In memoriam«, ovaj broj *Povijesnih priloga* unutar cjeline Članci sadrži i poseban tematski dio nastao kao rezultat međunarodnog znanstvenog skupa »King« Maria Theresia održanog u Zagrebu na Hrvatskom institutu za povijest, Hrvatskom državnom arhivu i Hrvatskom povijesnom muzeju 10. i 11. travnja 2017. godine.

Prva, ujedno i najopsežnija cjelina »Članci«, donosi deset znanstvenih radova raznovrsne tematike koji kronološki pokrivaju razdoblje od ranog srednjeg vijeka do kraja 18. stoljeća. Ona započinje radom »*Tamno more* u spisu *De administrando imperio*: Baltičko ili Crno?« (7–38) Milenka Lončara i Teute Serreqi Jurić. Autori u svojem istraživanju pokušavaju na temelju 31. poglavlja *De administrando imperio*, uspoređujući i neke druge istovjetne ranosrednjovjekovne izvještaje, izračunom udaljenosti spomenute u rečenom poglavlju dati odgovor na pitanje koje je more car pisac Konstantin Porfirogenet točno podrazumijevao pod pojmom »Pontos«. Iz problematike ranog srednjeg vijeka, u kasnosrednjovjekovne teme uvodi Petra Vručina člankom naslova »Uvreda i *fama publica* u kasnosrednjovjekovnim istočnojadranskim komunama« (39–64). Temeljen na sudskim kaznenim spisima Zadra, Trogira i Dubrovnika, taj rad analizira s kakvim se sve ponašanjem povezivala uvreda, kojim je ona društvenim skupinama pripisivana kao karakteristična te kako je utjecala na promjene imidža pojedinaca unutar cjelokupnog društva spomenutih komuna. Hrvoje Kekez, Tajana Pleše i Petar Sekulić troje je autora koji u radu naslovljenom »Plitvički Krčingrad i Babonići – prilog kontekstualizaciji vremena gradnje« (65–99) iznose rezultate svojih istraživanja o povijesti tog reprezentativnog, ali slabo poznatog grada. Ističući manjak izvora kao glavni problem, autori su u prvom redu na temelju arheoloških istraživanja nastojali odgovoriti na pitanje vlasništva grada Krčingrada, ali i objasniti njegove veze s Drežničkom županijom, knezovima Babonićima te značaj grada za srednjovjekovni prometni pravac kroz Plitvička jezera. Na kraju rada nalazi se nekoliko kartografskih priloga. Baveći se fenomenom hodočasnika u Svetu zemlju, Krešimir Kužić je u članku »Hodočasnici *palmieri* iz Poljske i Litve u hrvatskim primorskim krajevima (1400. – 1600.) uz osvrt na Latvije i Estonce« (101–136) kao predmet analize obuhvatio hodočasnike iz Baltičkih zemalja na njihovu proputovanju kroz istočnojadransku obalu. Usporedivši temeljne aspekte hodočašćenja u razmatranim zemljama s onima iz ostatka Europe, autor je poseban naglasak stavio na motive hodočasnika za odlazak na putovanje, njihovu stalešku pripadnost kao i doživljaje tijekom putovanja, priloživši na kraju, uz jednu sliku, i kartu kretanja jednog od hodočasnika na prostoru zadarskog distrikta.

Razdobljem ranog novog vijeka, nevezano za tematski blok, u ovom se broju *Povijesnih priloga* bave dva rada. Prvi, autora Zdenka Dundovića, naslovljen »*Riscatto degli Schiavi* – uloga nadbiskupa Vicka Zmajevića u otkupu kršćanskoga roblja nakon Drugoga morejskog rata (1714. – 1718.)« (137–181) govori o naporima istaknutog zadarskog nadbiskupa u izbavljanju kršćanskih zarobljenika iz osmanskog sužanjstva tijekom posljednjeg mletačko-osmanskog sukoba. Na temelju arhivske građe iz Arhiva zadarske nadbiskupije, Državnog arhiva u Zadru i Državnog arhiva u Veneciji, Dundović daje re-

konstrukciju načina na koje su sredstva za otkup robova prikupljana, od lokalnih zajednica do središnjih mletačkih magistratura. Problematikom prostora Mletačke Republike na istočnom Jadranu bavi se i rad Lovorke Čoralić pod naslovom »Albanski vojnici u mletačkim prekojadranskim kopnenim postrojbama (18. stoljeće)« (183–214). Autorica tog teksta, na temelju izvorne građe iz Državnog arhiva u Veneciji, daje uvid u vremenski okvir, podrijetlo, zastupljenost te opće tjelesne karakteristike vojnika s područja Albanije u mletačkoj vojnoj službi u sklopu prekomorskih postrojbi, a posebno se osvrće i na vojne zapovjednike albanskog podrijetla. Uz rad su priložena i dva popisa albanskih vojnika od kojih se jedan odnosi na njihovo općenito sudjelovanje kroz razmatrano razdoblje, dok drugi donosi sastav vojnog ljudstva osobne satnije pješackog pukovnika Nikole Progina. Kako je spomenuto na početku ovog prikaza, tematski blok donosi nekoliko tekstova proizašlih kao rezultat izlaganja predstavljenih na skupu »King« Maria Theresia. Treba napomenuti kako je to prvi dio bloka, dok se tekstovi ostalih odabranih izlaganja očekuju u narednom broju *Povijesnih priloga*. Nakon uvodnih riječi u tekstu »Thematic Strand “King” Maria Theresia«, koji potpisuje Vedran Klaužer, tematski blok otvara Ivana Jukić člankom »Why Was the Habsburg Princess Granted the Right to Rule the Kingdom of Croatia in 1712?« (219–237). Iznoseći nova tumačenja hrvatskih povjesničara o tzv. Hrvatskoj pragmatičkoj sankciji iz 1712. godine, za razliku od tradicionalne historiografije, autorica kontekstualizira tu odluku Hrvatskog sabora unutar ranomodernog procesa izgradnje države s jedne i očuvanja moći saborske elite s druge strane kao dva najznačajnija politička pravca prisutna u Habsburškoj Monarhiji i Kraljevini Hrvatskoj početkom 18. stoljeća. Prosvjetnim reformama Marije Terezije, s naglaskom na školovanje javnih službenika bavi se Ivana Horbec u radu »Lessons in “Good Policy“ for the King’s Servants: Political and Cameral Studies in Croatia (1769 – 1776)« (239–257). Uzevši Političko-kameralni studij u Varaždinu kao primjer jedne takve obrazovne institucije kontrolirane od strane države, autorica njegov program uspoređuje s ostalim istovjetnim institucijama u Habsburškoj Monarhiji onoga doba te propituje njegov uspjeh na području Hrvatske, ali i šireg područja regije. Vojnopovijesni dio tematskog bloka sačinjavaju preostala dva rada. Juraj Balić tekstom »In her Majesty’s Service: Newspaper Reports on the *Lycanian* Grenzer during the War of the Austrian Succession (1740 – 1748)« (259–290) proučava jedno razdoblje kompleksnog fenomena Vojne krajine u kontekstu problema pri inkorporaciji područja Like i Krbave stečenog krajem 17. stoljeća u vojnokrajiški sustav. Temeljeno na britanskom i austrijskom onodobnom tisku, istraživanje nastoji prikazati ulogu i uspjehe Ličana, kao posebne skupine krajišnika, u sukobima tijekom rata za austrijsko naslijeđe. Člankom »Establishment of the Austrian Military Border in Transylvania and Its Short – and Medium – term effects« (291–307) rumunjski povjesničar Vlad Popovici zaključuje tematski blok. Tim radom autor na temelju dosadašnjih rezultata ponajprije rumunjske, ali i austrijske i njemačke historiografije, donosi nova saznanja o utemeljenju transilvanijskih vojnokrajiških pukovnija potkraj Sedmogodišnjeg rata (1756. – 1763.) osvrnuvši se na njezino formiranje, rezultate nakon uspostave krajiških pukovnija ističući ujedno i poteškoće s kojima su se vlasti susretale prilikom provođenja tih promjena u Transilvaniji.

Sljedeća cjelina, »Ocjene i prikazi«, sadrži osam tekstova. Uz sedam prikaza novijih izdanja domaće i strane historiografije, od monografija do zbornika radova i časopisa, jedan tekst donosi osvrt na stručni skup naslovljen »Putopis kao povijesni izvor: hodočasnici, misionari, istraživači, pomorci, putnici, poslanici« održan u Zagrebu 19. travnja 2018. godine na Hrvatskome katoličkom sveučilištu u organizaciji Kluba studenata Odjela za povijest tog sveučilišta, *Homo volans*, na kojem su sudjelovali studenti preddiplomskog i diplomskog studija nekoliko hrvatskih sveučilišta.

Posljednju cjelinu ovog broja časopisa *Povijesni prilozi* čini »In memoriam« u sjećanje na nedavno preminulog hrvatskog povjesničara Ivicu Goleca (Petrinja, 23. travnja 1943. – Petrinja 13. kolovoza 2017.), dugogodišnjeg zaposlenika na Hrvatskom institutu za povijest. Autor teksta, Milan Vrbanus, uz njegov društveni angažman tijekom života i rada, posebno je istaknuo pokojnikov doprinos zavičajnoj povijesti vezan najprije za rodni grad Petrinju.

Filip Novosel